

به نام او
که هستی همه از اوست

مقاومت شکننده

تاریخ تحولات اجتماعی ایران

از سال ۱۵۰۰ میلادی مطابق با ۸۷۹ شمسی تا انقلاب

جان فوران

ترجمه
احمد تدین

مؤسسه خدمات فرهنگی رسا

Foran John

فوران، جان

مقاومت شکننده: تاریخ تحولات اجتماعی ایران از سال ۱۵۰۰ میلادی مطابق با ۸۷۹ شمسی تا انقلاب / جان فوران؛ ترجمه احمد تدین. - تهران: خدمات فرهنگی رسا، ۱۳۷۷.

ISBN 964-317-358-5

۶۴۰ ص.

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

عنوان اصلی: Fragile resistance: Social transformation in Iran from 1500 to the revolution.

عنوان روی جلد: مقاومت شکننده: تاریخ تحولات اجتماعی ایران از صفویه تا سال‌های پس از انقلاب اسلامی.

ISBN 964-317-471-9

چاپ هفتم: ۱۳۸۶

۱. ایران - اوضاع اجتماعی. ۲. تحولات اجتماعی. الف. تدین. احمد. ۱۳۲۰. - مترجم ب. عنوان.

۳۰۶/۰۹۵۵

HN ۶۷۰/۲/۱۸۱۴۴

۱۶۰۲۸ - ۴۷۷

کتابخانه ملی ایران

کلیه حقوق محفوظ و مخصوص ناشر است

دوست عزیز، هرگونه کسب درآمده از دسترنج دیگران، تکثیر کتاب بدون اجازه از ناشر و فروش آن و یا تغییر بهای کتاب، کاری نادرست و نامشروع است و در نهایت، موجب رواج بی‌اعتمادی در جامعه و بروز بی‌آمدهای ناگوار در زندگی و محیطی ناسالم برای خود و فرزندانمان می‌گردد.

مؤسسه خدمات فرهنگی رسا

تلفن: ۴۵-۸۸۸۳۴۸۴۴ فاکس: ۸۸۸۳۸۱۲۵

WWW.RASABOOKS.IR

عنوان: تاریخ تحولات اجتماعی ایران (مقاومت شکننده) تألیف: جان فوران مترجم: احمد تدین

چاپ پانزدهم: ۱۳۹۴ - تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

مرکز توزیع: پخش رسا - تلفن: ۶۶۹۰۷۷۱۰ و ۶۶۹۰۷۷۱۲

قیمت: ۲۲۵۰۰ تومان

درباره کتاب و نویسنده

این کتاب، تحولات ساختار اجتماعی ایران را از روی کار آمدن خوانندگان صفویه در ۱۵۰۱م/۸۸۰ش تا جنبش های اجتماعی قرن بیستم ردیابی می کند و با توجه به مباحث جاری جامعه شناسی توسعه، ارزیابی جدیدی از رویارویی ایران با غرب در پرتو طیفی از نظریه های علوم اجتماعی و از جمله نظام های جهانی، وابستگی و فرهنگ سیاسی ارائه می نماید.

جان فوران با عرضه تلفیق تازه ای از تاریخ ایران، می گوید ساختار اجتماعی ایران حاصل تاریخی پویش های داخلی و خارجی است و روابط نظامی، تجاری و سیاسی با غرب به گونه ای به ترتیبات اجتماعی شکل داده که رشته نهضت های مقاومت «مردمی» را به نمایش گذارده است. فوران معتقد است که این مقاومت ها به آن دلیل موفقیت نسبی داشته که بر زیربناهای اجتماعی شکننده ای استوار شده و قدرت های خارجی مدام در امور داخلی مداخله کرده اند. فوران می گوید انقلاب ۱۳۵۷ ایران تنها در پرتو مطالعه تاریخ ایران قابل درک خواهد بود.

جان فوران استادیار جامعه شناسی دانشگاه کالیفرنیا در سانتا باربارا است.

فهرست

۹	مقدمه ناشر
۱۱	مقدمه مترجم
۱۵	سیاس‌گزاری
۱۹	پیشگفتار
۲۱	فصل ۱ - چارچوب بررسی تحولات اجتماعی ایران
۲۱	مقدمه
۲۳	نظریه‌های توسعه‌یافتگی
۲۸	دولت و فرهنگ در دگرگونی اجتماعی
۳۲	یک چارچوب تلفیقی
۳۶	پی‌نوشت‌ها
بخش نخست	
ساختار اجتماعی و دگرگونی اجتماعی در ایران ماقبل سرمایه‌داری ۱۵۰۰-۱۸۰۰م/۸۷۹-۱۱۷۹ش (۲۶۴-۳۹)	
۴۵	فصل ۲ - صورت‌بندی اجتماعی ایران در حوالی سال ۱۶۳۰م/۱۳۰۹ش
۴۸	ماهیت دولت
۵۳	ساختار اقتصادی ایران دهه ۱۶۲۰م/۱۰۰۰ش
۵۴	بخش شیانکاره و بیابانگرد
۵۷	بخش دهقانی
۶۲	بخش شهری
۶۷	بازرگانی خارجی در مناسبات با غرب در سال‌های دهه ۱۶۳۰م/۱۰۱۰ش
۷۵	ساختار اجتماعی ایران ماقبل سرمایه‌داری
۷۹	مفهوم‌های ایدئولوژیکی و سیاسی در ایران عصر صفویه
۸۹	پی‌نوشت‌ها
۹۹	فصل ۳ - دگرگونی اجتماعی در ایران، ۱۵۰۰-۱۸۰۰م/۸۷۹-۱۱۷۹ش
۱۰۰	سرخ‌هان تحول اجتماعی در دوره صفویه (۱۵۰۰-۱۷۲۴م/۸۷۹-۱۰۱۰ش)

۱۰۰	کشمکش‌های داخلی
۱۰۷	روابط خارجی ایران، ۱۶۳۰-۱۷۲۲م/۱۰۰۹-۱۱۰۱ش
۱۱۳	گرایش‌های غیردینی در اقتصاد سیاسی صفویه در سدهٔ هفدهم (۹۷۹ تا ۱۰۷۹ش)
۱۲۰	سقوط درازمدت دولت صفویه
۱۲۶	ایران در زمان افغان‌ها، ۱۷۲۲-۱۷۲۹م/۱۱۰۱-۱۱۰۸ش
۱۳۰	ایران در حکومت نادرشاه ۱۷۲۹-۱۷۴۷م/۱۱۰۸-۱۱۲۶ش
۱۳۶	ایران در دورهٔ کریمخان زند، ۱۷۵۰-۱۷۷۹م/۹۴۹-۱۱۵۸ش
۱۴۱	روابط خارجی ایران در دورهٔ ۱۷۴۷-۱۸۰۰م/۱۱۲۶-۱۱۷۹ش
۱۴۸	به قدرت رسیدن دودمان قاجار
۱۴۹	پی‌نوشت‌ها
۱۵۷	جمع‌بندی بخش یکم: اهمیت دورهٔ صفویه و سدهٔ هجدهم (۱۰۷۹ تا ۱۱۷۹ش)

بخش دوم

ساختار و تحول اجتماعی در ایران عصر قاجار ۱۸۰۰-۱۹۲۵م/۱۱۷۹-۱۳۰۴ش
(۳۲۴ - ۱۶۵)

	فصل ۴ - در آستانهٔ وابستگی / صورت‌بندی اجتماعی ایران از ۱۸۰۰ تا ۱۹۱۴ میلادی
۱۷۱	مطابق با ۱۱۷۹ تا ۱۲۹۳ شمسی
۱۷۳	روابط اقتصادی و سیاست خارجی
۱۸۵	تحول اقتصادی و اجتماعی داخلی
۱۸۷	بخش کشاورزی
۱۹۶	بخش شهری
۲۰۸	بخش ایلی و عشیره‌ای
۲۱۳	جمع‌بندی: صورت‌بندی در حال تغییر قاجاریه
۲۱۶	دولت
۲۲۳	جمع‌بندی: ماهیت وابستگی
۲۲۶	پی‌نوشت‌ها

فصل ۵ - اصلاحات، شورش، انقلاب، کودتا / جنبش‌های اجتماعی در

۲۳۵	ایران عصر قاجار
	کشمکش‌های جانشینی و قیام‌ها ۱۸۰۰-۱۸۵۰م/۱۱۷۹-۱۲۲۹ش: از شکل‌های اعتراض سستی
۲۳۷	تا شکل‌های گذاری
	تلاش‌های اصلاح‌گراانه از ۱۸۰۰م/۱۱۷۹ش تا دههٔ ۱۸۸۰م/۱۲۶۰ش: ناکافی بودن پاسخ
۲۴۶	مساعدهٔ دولت
۲۴۹	ماجرای تنباکو ۱۸۹۰-۱۸۹۲م/۱۲۶۹-۱۲۷۱ش، یک نقطهٔ عطف

۲۵۹	انقلاب مشروطیت ۱۹۰۵-۱۹۱۱ م/۱۲۸۴-۱۲۹۰ ش: فرصت از دست رفته
۲۶۰	روند حوادث
۲۶۸	علل انقلاب
۲۷۱	نیروهای اجتماعی در انقلاب مشروطیت
۲۸۴	سازمان‌ها، ایدئولوژی‌ها و فرهنگ مردمی
۲۹۲	حاصل انقلاب
	«انقلاب از بالا»، جنگ جهانی اول و به قدرت رسیدن رضاخان:
۲۹۵	۱۹۱۴-۱۹۲۵ م (۱۲۹۳-۱۳۰۴ ش)
۳۱۰	بی‌نوشت‌ها
۳۲۱	جمع‌بندی بخش دوم، اهمیت نظری دوره قاجار

بخش سوم

ساختار و هگروگونی اجتماعی در ایران پهلوی و بعد ۱۹۲۵-۱۹۹۱ م/۱۳۰۴-۱۳۷۰ ش
(۶۱۷-۳۲۵)

	فصل ۶ - دولت، جامعه و اقتصاد در دوره رضاشاه (۱۹۲۵-۱۹۴۱ م/۱۳۰۴-۱۳۲۰ ش) /
۳۳۱	فشرده‌گی نیروهای اجتماعی
۳۳۳	دولت رضاشاه: استبداد نظامی، تجدد و غرب‌گرایی
۳۴۲	اقتصاد و ساختار طبقاتی
۳۴۳	وجه‌های تولید روستایی
۳۵۲	وجه تولید شهری
۳۶۲	شیوه‌های تولید و محدودیت‌های توسعه
۳۶۶	ایران در نظام جهانی دهه ۱۹۳۰ م/۱۳۱۰ ش
۳۷۵	جنبش‌های اجتماعی و مداخله خارجی در دوره سلطنت رضاشاه
۳۸۰	کناره‌گیری رضاشاه
۳۸۴	بی‌نوشت‌ها
	فصل ۷ - برقراری دموکراسی، جدایی‌خواهی، ملی کردن، کودتا / جنبش‌های اجتماعی از
۳۹۵	۱۹۴۱ م/۱۳۲۰ ش تا ۱۹۵۳ م/۱۳۳۲ ش
۳۹۶	ایران در جنگ جهانی دوم
۴۰۸	جنبش‌های اجتماعی آذربایجان و کردستان، ۱۹۴۵-۱۹۴۶ م/۱۳۲۴-۱۳۲۵ ش
۴۱۰	ماهیت «جمهوری‌های» خودمختار
۴۱۹	سرانجام
۴۲۴	جنبش ملی کردن نفت ۱۹۵۱-۱۹۵۳ م/۱۳۳۰-۱۳۳۲ ش
۴۲۷	مصدق، جبهه ملی و ائتلاف جدید مردمی

۸ تاریخ تحولات اجتماعی ایران

۴۳۰	اقتصاد سیاسی دوره زمامداری مصدق
۴۴۰	کودتای ۱۹ اوت ۱۹۵۳ (۲۸ مرداد ۱۳۳۲)
۴۴۵	جمع‌بندی: فرصت دومی که از دست رفت
۴۴۸	پی‌نوشت‌ها

فصل ۸ - موقعیت جدید وابستگی / توسعه سرمایه‌داری وابسته در زمان محمدرضاشاه

۴۵۹	۱۹۵۳-۱۹۷۷ م / ۱۳۳۲-۱۳۵۶ ش
۴۶۱	رژیم پهلوی: دیکتاتوری سلطنتی و پول نفت
۴۷۰	اقتصاد و ساختار طبقاتی
۴۷۲	بخش کشاورزی و شبانکاره
۴۸۳	بخش سرمایه‌داری
۴۹۵	وجه تولید خرده‌کالایی و گروه‌ها و طبقه‌های «مختلط»
۵۰۳	وجه‌های تولید و توسعه وابسته
۵۰۶	ایران در نظام جهانی: به سوی نیمه حاشیه‌ای
۵۱۶	مقایسه و جمع‌بندی
۵۱۸	پی‌نوشت‌ها

فصل ۹ - جریان انقلاب ایران و بعد ۱۹۷۷-۱۹۹۱ م / ۱۳۵۶-۱۳۷۰ ش

۵۳۰	نظریه‌های انقلاب و انقلاب ایران
۵۳۷	قیام ۱۵ خرداد: یک طبیعه
۵۴۱	پیدایش ائتلاف جدید چند طبقه‌ای
۵۵۶	سیر رویدادها
۵۶۶	تحلیل نظری انقلاب ایران
۵۶۶	ائتلاف مردمی در انقلاب
۵۷۶	دولت و نظام جهانی: پاره‌ای ملاحظات
۵۸۳	انقلاب ایران از دید مقایسه‌ای
۵۸۵	سال‌های بعد از انقلاب: ۱۹۷۹-۱۹۹۱ م / ۱۳۵۸-۱۳۷۰ ش
۵۹۱	پی‌نوشت‌ها
۶۰۳	جمع‌بندی: تاریخ تحول اجتماعی در ایران: یک بازبینی نظری (تئوریک)
۶۰۳	ساختار اجتماعی و تحولات اجتماعی در ایران: نتایج اساسی
۶۰۸	ابعاد مقایسه‌ای و ملاحظات روش‌شناختی
۶۱۲	نظریه‌ها: یافته‌ها، پالایش‌ها
۶۱۷	پی‌نوشت‌ها

۶۱۹ فهرست اعلام

مقدمه ناشر

پژوهش‌های جدید تاریخی، به‌ویژه آن رشته از پژوهش‌ها که بر الگوهای نظری برگرفته از مطالعات جامعه‌شناسان و علمای علوم سیاسی مبتنی هستند، معمولاً در زمینه ارائه تصویری کلان‌نگر از ساختار سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در گذشته از دید مفاهیم موجود در الگوی مطالعاتی دستاوردهایی مشخص دارند که این‌گونه پژوهش‌ها را از پژوهش‌های صرفاً تاریخ‌نگارانه که معمولاً مورخان با تأکید بر سنت‌های تاریخ‌نگاری ویژه خویش انجام می‌دهند، متمایز می‌کند. این رشته از پژوهش‌ها هنگامی که از یک دیدگاه بین رشته‌ای نیز در روند پژوهش بهره می‌برند، گوسه‌هایی ناپیدا از گذشته را آشکار و روشن می‌کنند که تاریخ‌نگاری سنتی یا محدودیت‌هایی که در روش و مینش دارد، نمی‌تواند به آن دستاوردها برسد.

«مقاومت شکننده» یا تاریخ تحولات اجتماعی ایران از دهه ۱۵۰۰ تا دهه ۱۹۸۰م/دهه ۸۸۰ تا ۱۳۶۰ش پژوهش‌جان فوران، بیاباری الگوهای جامعه‌شناختی و سیاسی و همچنین نوعی نگاه بین رشته‌ای می‌کوشد تا ساختار اجتماعی ایران را در یک دوره نسبتاً طولانی از بنیادگذاری شاهنشاهی صفویان تا به‌افزادن حکومت پهلوی و نخستین سال‌های انقلاب اسلامی، مورد بررسی قرار دهد.

فوران بررسی خویش را با طرح الگوهای نظری بررسی خویش و ارائه مطالبی در زمینه تطبیق این الگوها با تحولات اجتماعی و سیاسی دوره مورد پژوهش آغاز می‌کند. برش‌های کلان پژوهش او دوران اوج فرمانروایی صفویان، آغاز دوران وابستگی در عهد قاجاران و دوران توسعه وابسته ایران در عهد پهلوی و سرانجام وقوع انقلاب اسلامی در ایران است. وی این پژوهش را با تکیه بر الگوی نظام جهانی و الگوی توسعه وابسته صورت می‌دهد. فوران الگوی وابستگی و توجه به کنش متقابل ساختارهای خارجی با الگوهای توسعه داخلی را برگزیده است تا: «تجربه‌های تاریخی توسعه و دگرگونی اجتماعی ایران» را بر بنیاد وجوه اصلی تولید شبانکارگی، سهم‌بری دهقانی و تولید شهری توضیح دهد، زیرا فوران بر این باور است که ایران پیش از دوران سرمایه‌داری جهانی را نمی‌توان تنها در پرتو شیوه تولید فئودالی یا آسیایی توضیح داد.

او در توصیف رویدادهای تاریخی، کار عمده خویش را این‌گونه معرفی می‌کند: «این بررسی (برای تاریخ‌دانان) تلفیقی است از منابع بسیار که یک دوره زمانی طولانی‌تر از حد متداول این‌گونه بررسی‌ها را در بر می‌گیرد. این کار با قصد تفسیر تئوریک مجدد جامعه ایرانی و

تجربه‌اش در قلمرو تغییر اجتماعی صورت می‌گیرد.» پژوهش فوران از یک دیدگاه فراگیر، پژوهشی سودمند است و به هر روی به عنوان یک نگاه به تاریخ ایران اهمیت دارد و ابعاد تازه‌ای از شرایط تاریخی ایران در دوران مورد بحث را روشن می‌کند.

«مقاومت شکننده» بر آن است که نشان دهد ائتلاف‌های مردمی که براساس شعارهای فراگیر به وجود می‌آیند، پس از پیروزی اولیه، همواره به علت اختلاف در انگیزه‌ها و منافع گروهی و طبقاتی، به گسستگی و شکست تهدید می‌شوند. بررسی روند چنین ائتلاف‌هایی در دوران نهضت مشروطیت، ملی شدن صنعت نفت و بالاخره انقلاب اسلامی در تاریخ ایران، از زمینه‌های اصلی این پژوهش است. گرچه از یک نگاه کلی می‌توان گفت که در تمام این موارد، اگر همان خواست‌ها و شعارهای فراگیر اولیه، همچنان ادامه می‌یافت و منحرف نمی‌شد، شاید این گسستگی‌ها به وجود نمی‌آمد، اما آنچه نویسنده محقق در این اثر ارزشمند به آن می‌پردازد این است که به علت خاستگاه و گرایش‌های خاص و فرهنگ‌های مختلف گروه‌های تشکیل دهنده این ائتلاف‌ها - در سطوح مختلف سازمانی - این گسستگی‌ها اجتناب‌ناپذیر بوده است.

امید است مطالعه توأم با تأمل این پژوهش، بتواند مسئولان محترم نظام و شایستگان سربلندی و سرافرازی این سرزمین اسلامی و مردم شریف آن را به تلاش و ادوارد تا هرچه بیشتر بر فراهم آمدن موجبات همبستگی ملی که اهم آنها کار سنگین فرهنگی و اخلاقی می‌تواند باشد، پای فشارند و از بروز عوامل گسستگی که ریشه در رفتار و اخلاق اجتماعی و پیروی مردم از الگوهای جامعه^{۳۳} دارد، جلوگیری کنند که بزرگان ما فرموده‌اند: کشور و کشورداری با کفر و بی‌دینی باقی می‌ماند، ولی با تبعیض و ستم هرگز^{۳۴} متأسفانه در این زمینه ما تا جایی پیش رفته‌ایم که دین الهی مایه الفت و رحمت را که می‌تواند محور همبستگی باشد به دینی مروج خشونت، ستیزه‌جویی و تبعیض و در نهایت گسستگی تبدیل کرده‌ایم.

در خاتمه لازم است از استاد گرانقدر جناب آقای دکتر منصور صفت‌گل که با حوصله بسیار این اثر را خواندند و مطالبی توضیحی در پاورقی به آن افزودند و نقدی بر آن نگاشتند که در تهیه این مقدمه نیز از آن سود برده شده است؛ و همچنین از جناب آقای دکتر احمد شهما و جناب آقای دکتر الله کرم میرزایی که با مطالعه دقیق، پاره‌ای از کاستی‌های حروفچینی را اصلاح کردند؛ و بالاخره از همکار بسیار عزیز جناب حمید هادی‌زاده مقدم که کار سنگین تطبیق، تصحیح و آماده‌سازی این کتاب و سایر کتاب‌های مؤسسه را طی سالیان دراز گذشته بر دوش کشیده‌اند و موجبات نشر آنها را فراهم آورده‌اند، صمیمانه تشکر و سپاس‌گزاری گردد.

مقدمه مترجم

مقاومت شکننده، تاریخ تحولات اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و ایدئولوژیکی پانصد ساله اخیر ایران یعنی از آغاز به قدرت رسیدن صفویه تا سال ۱۹۹۰ میلادی (۱۳۶۹ شمسی) را دربرمی‌گیرد. نویسنده دانشمند کتاب ضمن علت‌یابی نحوه روی کارآمدن، قدرت‌گیری و سپس افول دولت نیرومند صفوی، آن هم زمانی که احتمالاً ایران در آستانه ورود به انقلاب صنعتی بود، فروپاشی دولت صفویه را ناشی از وجود بحران‌های درهم تنیده اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و نیز کشمکش قاطع بخش‌های مختلف نخبگان سراسر امپراتوری ایران می‌داند. به دنبال سقوط سلسله صفویه دوره تلخی از ناآرامی، ناامنی و جنگ‌های داخلی و جابه‌جایی سلسله‌ها در کشور پدید آمد و همین جنگ‌ها باعث شد کشوری که در زمان شاه عباس یک امپراتوری بزرگتر از تزار روسیه، عثمانی و هندوستان بود و در عرصه خارجی امپراتوری‌های در حال شکل‌گیری جهان سرمایه‌داری قرار داشت، به جای آنکه بخشی از جهان مزبور شود در زمان حکومت دودمان قاجار به حاشیه آن جهان رانده شد و نسبت به آن موقعیت حاشیه‌ای و وابسته پیدا کرد. این وضع برای مردمی که در بخش اعظم تاریخ طولانی سرزمین خویش با استقلال زندگی کرده بودند قابل تحمل نبود. از آن پس جنبش‌های پرتوانی پدید آمد و مردان بزرگی مانند امیرکبیر و مصدق پیدا شدند و کوشیدند ایران را از حالت وابستگی و موقعیت حاشیه‌ای به درآورند اما هر بار به دلایلی - که به تفصیل در کتاب مورد بحث قرار گرفته است - این اقدام‌ها به شکست و ناکامی انجامید.

نویسنده کتاب به همین حد بسنده نمی‌کند، پا را بسی فراتر می‌نهد و می‌کوشد در پرتو یک مورد خاص، یعنی پانصد سال تاریخ پرفراز و نشیب ایران، قانونی عام برای همه انقلاب‌ها و از جمله انقلاب‌های ایران در طول دو سده اخیر پیدا کند. فوران در پرتو این بررسی‌ها می‌گوید انقلاب اخیر ایران با همه عظمت و پهناوری‌اش در مقایسه با سایر انقلاب‌های بزرگ تاریخ بشر، حالت استثنایی ندارد و ضمن بررسی و نقد نظریه‌های انقلاب، می‌کوشد به قوانین عام و کلی دست یابد و به یاری آنها همه انقلاب‌های پیشین را توضیح بدهد. او ضمن بحث و بررسی آراء خانم ته‌دا اسکاکپول نظریه‌پرداز برجسته و بزرگ انقلاب‌های فرانسه، روسیه، چین و ایران، می‌گوید انقلاب ۱۳۵۸/۱۹۷۹ م.ش ایران مانند همه انقلاب‌ها از یک رشته قانون‌های عام تبعیت

کرده است منتها با در نظر گرفتن این نکته که در تاریخ بشر، این آخرین انقلاب بزرگی بوده که به وقوع پیوسته است پیچیدگی‌های خاصی نیز داشته که نمی‌توان آنها را صرفاً به یاری انقلاب‌های قبلی توضیح داد. انقلاب ایران را باید به یاری تلفیقی منطقی از نظریه‌های انقلاب یعنی نظریه شیوه‌های تولید، نظریه نظام‌های جهانی، نظریه وابستگی، نظریه مشروعیت نظام و ماهیت دولت و فرهنگ‌های سیاسی مخالفان حکومت توضیح داد. به پیروی از این اصل، مفهوم «ائتلاف چند طبقه، مردمی و شهری» را مطرح می‌کند و می‌گوید در تمامی جنبش‌های اجتماعی - سیاسی دو سده اخیر ایران، یک ائتلاف مردمی با شرکت همه طبقه‌های جامعه شهری (جز طبقه حاکم یا بخشی از آن) شکل گرفته و به همین سبب در آغاز از توان و قدرت سترگی برخوردار بوده و گام‌های غول‌آسایی در مسیر موفقیت برداشته، اما در واقع همان چیزی که قوت و توان انقلاب‌ها را سبب شده، شکست آنها را نیز به دنبال داشته است. انقلاب اگر توسط یک طبقه راهبری شود ممکن است رفتاری کند و موفقیتی تدریجی داشته باشد اما اگر موفق شد تداوم می‌یابد و به اصطلاح «جا می‌افتد». انقلاب ۱۳۵۸/۱۳۵۹ش فرانسه با شرکت و رهبری بورژوازی از جمله انقلاب‌های طبقاتی بود که موفق شد بورژوازی را به قدرت رساند اما انقلاب‌هایی از نوع انقلاب مشروطیت ایران یا ملی کردن صنعت نفت به خاطر چند طبقه‌ای بودن و شرکت همه «مردم» در آنها، ابتدا به ثمر رسیدند اما سرانجام در نیل به هدف‌ها عقیم ماندند و مآلاً به شکست منتهی شدند زیرا همه طبقه‌های شرکت‌کننده در انقلاب تا آخر با آن همراهی نکردند در نیمه راه یکی‌یکی جدا شدند و انقلاب شکست خورد. علاوه بر این، ایران از زمان قاجاریه به بعد در موقعیت وابستگی به نظام جهانی قرار داشته و همین وابستگی باعث می‌شده که اگر انقلابی هم در حال جافتادن و به ثمر نشستن بوده با مداخله بیگانگان مآکام یاباند. مداخله روسیه موجب شکست انقلاب مشروطیت (۱۳۱۱/۱۳۲۰ش) و مداخله سیاسی آمریکا موجب شکست نهضت ملی کردن نفت (۱۳۳۲/۱۳۵۳ش) شد.

عامل جدیدی را که فوران در انقلاب‌های ایران - و جهان - کارساز و ذی‌مدخل می‌داند فرهنگ‌های سیاسی گروه‌هایی است که نظام موجود را به هم‌آوردجویی فرا می‌خوانند. فوران شاید از معدود نظریه‌پردازان پیشگامی است که عامل فرهنگ و ایدئولوژی را به شیوه‌ای منسجم در متن نظریه انقلاب می‌گنجانند و به تفصیل درباره‌اش توضیح می‌دهد.

عامل دیگر شکست انقلاب‌ها توسعه وابسته در زمینه اقتصاد و موقعیت حاشیه‌ای ایران در نظام جهانی بود. این عامل موجب شد ایران در لحظه‌های حساس و بحرانی نتواند روی پای خود بایستد. تحریم اقتصادی ایران از جانب غرب در زمان ملی کردن و سقوط قیمت نفت در

سال‌های آخر دهه ۱۹۷۰م/۱۳۵۰ش نمونه‌هایی از عملکرد اقتصاد وابسته را به نمایش گذاشتند. از جمله ویژگی‌های تاریخ ایران که نویسنده بر آن انگشت می‌گذارد، ماهیت دولت ایران و گره خوردن دولت با شاه و خانواده پادشاهی است، همین امر باعث می‌شده تا در بحران‌ها و انقلاب‌ها دولت و سلطنت به یکسان مورد حمله و آماج خشم انقلابیون قرار گیرند و کل نظام درهم ریزد. خاصه آنکه مشروعیت سلطنت رضاشاه به دلیل وابستگی کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ به انگلستان و مشروعیت پادشاهی محمدرضا شاه به علت کودتای ۲۸ مرداد سیای امریکا زیر سؤال رفته بود.

فوران علت موفقیت کودتای رضاخان را مات شدن بازیگران خارجی و داخلی در عرصه شطرنج سیاست ایران می‌داند و می‌گوید آن کودتا به نوعی حالت انتظار، پلاتکلیفی و انفصال سیاسی را در ایران پایان داد.

نویسنده از واژه‌های پوپولیسم و پوپولیستی در مورد خصلت جنبش‌های دو سده اخیر ایران استفاده می‌کند. این واژه‌ها که خارج از هر نوع بار ارزشی و اخلاقی هستند در عین حال در مورد نظام حکومتی هیچیک از دهه‌های تاریخ ایران به کار گرفته نمی‌شوند. منظور فوران از این واژگان آن است که تقریباً در تمامی جنبش‌های تاریخ معاصر ایران به جای این یا آن «طبقه» اکثریت عناصر جامعه یعنی مردم شرکت داشته‌اند، مترجم نیز با در نظر گرفتن این معنی، واژه‌های «مردم» و «مردمی» را معادل آنها به کار گرفته است و اگر احیاناً جایی ابهامی در کار بوده، عین واژه پوپولیسم یا پوپولیستی نیز در پرانتز قید شده است.

در پایان از مؤسسه خدمات فرهنگی رسا سپاس‌گزارم که ضمن پیشنهاد ترجمه این اثر ارزشمند و فراهم کردن امکانات چاپ و نشر سریع آن، هر جای کتاب‌بیماری به توضیح بوده، این زحمت را متقبل شده و در پاورقی پاره‌ای از ابهام‌ها را روشن کرده است.